

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

VWS

T.a.v. DGV (10)(2e) 0)(2e)

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T (10)(2e)
info@rivm.nl

memo

Tweewekelijkse beleidsrapportage
RIVM Corona Gedragsunit (nr. 3)

Datum
12 juni 2020

Ons kenmerk

Uw kenmerk

Kopie aan

Bijlage(n)

0. Introductie Corona Gedragsunit

De Corona Gedragsunit ondersteunt beleid door gedragswetenschappelijke kennis te ontsluiten, te ontwikkelen en te vertalen naar antwoorden en adviezen voor overheidsbeleid en –communicatie. In deze rapportage de belangrijkste high-lights voor beleid, van de opbrengsten van de afgelopen twee weken.

1. High lights onderzoeksresultaten periode 27 mei – 10 juni

- Het draagvlak voor de algemene maatregelen blijft hoog.
- De negatieve impact van de coronacrisis op het sociaal en mentaal welzijn neemt af.
- Het naleven van hygiënemaatregelen blijft stabiel, 1,5 meter afstand houden wordt ook bij bezoek thuis lastiger.
- Veel mensen met klachten die te linken zijn aan COVID-19 geven aan dat ze in de week voorafgaand aan het onderzoek naar buiten zijn gegaan, ook heeft de helft bezoek ontvangen. Ongeveer een kwart van de mensen met klachten geeft aan zich te willen laten testen. Veel mensen schrijven hun klachten niet toe aan corona en volgen als gevolg daarvan niet de gedragsrichtlijnen die gelden voor mensen met klachten.
- Indien mensen of huisgenoten positief getest zijn, is er grote bereidheid om twee weken in thuis-isolatie te gaan.
- De helft van de deelnemers aan het vragenlijstonderzoek staat achter de maatregel om mondkapjes in het OV te dragen. Echter, slechts een kwart denkt dat niet-medische mondkapjes (heel) goed beschermen tegen het corona virus.
- Ouderen ervaren hun vatbaarheid voor COVID-19 als relatief hoog en veel ouderen zouden bereid zijn zich te laten vaccineren.
- Bij relatief veel jongeren heeft de coronacrisis een negatieve invloed op hun mentale welbevinden. Ze missen mensen om hen heen.
- De meer formele mediakanalen, zoals persconferenties en het off- en online nieuws, zijn een belangrijke bron van informatie over het coronavirus. De website van het RIVM is nog steeds de meest bezochte overheidswebsite.

2. Onderzoeksresultaten opvolging maatregelen, draagvlak en welbevinden

Datum
12 Juni 2020

Ons kenmerk

Inmiddels is de derde ronde van het vragenlijstonderzoek samen met GGD'en geanalyseerd. In totaal hebben 64.000 mensen deelgenomen aan dit onderzoek, waarvan 48.000 ook aan eerdere rondes hebben deelgenomen. Deze ronde was extra ingezet op aanwas van mensen onder de 40 jaar en mensen met een lagere opleiding. Dit is beide gelukt. Desondanks is de responsgroep nog geen directe afspiegeling van de Nederlandse samenleving, maar geven de resultaten wel een goede indicatie.

2.1 Toepassing maatregelen na 27 mei

2.1.1 Algemene maatregelen

Het naleven van de hygiëne maatregelen zoals handen wassen en niezen in de elleboog, blijft redelijk stabiel over de tijd. Het wordt echter steeds moeilijker om de 1,5 meter afstand te houden. In vergelijking met de eerste meting is een afname van ongeveer 10 procent te zien van het aantal mensen dat afstand houdt. Niet alleen op plekken waar veel andere mensen zijn, maar ook bij bezoek thuis, waar mensen vaak langere tijd in elkaars gezelschap zijn. Het draagvlak voor maatregelen blijft in het algemeen hoog (80-90 procent).

2.1.2 Gebruik mondkapjes in OV

Via het vragenlijstonderzoek is gevraagd naar de mening van de respondenten over de mondkapjes, die inmiddels verplicht zijn in het in het OV. Het draagvlak daarvoor blijkt laag (52 procent) ten opzichte van de meeste andere maatregelen. Ook gelooft de meerderheid van de mensen niet dat niet-medische mondkapjes helpen tegen het virus (23 procent denkt dat het helpt).

2.2 Welbevinden

De negatieve impact van de coronacrisis op het sociaal en mentaal welzijn neemt af. Minder mensen voelen zich eenzaam (daling van 121 procent tussen 1^e en 3^e meetronde). Ook neemt het aantal mensen dat aangeeft zich (veel) angstiger of somberder te voelen dan voor de crisis af (-15 procent) en wordt het virus als minder bedreigend ervaren (-13 procent).

2.3 Testen en zelfisolatie

2.3.1 Testen

Sinds 1 juni kan iedereen zich met klachten laten testen. Deelnemers is eind mei gevraagd of ze zich zouden willen laten testen. Van de mensen zonder verkoudheidsklachten, gaf 67 procent aan zich te zullen laten testen als ze klachten zouden krijgen. Mensen die wel klachten hebben, antwoorden anders op dezelfde vraag: 28 procent zegt zich te willen laten testen. Een veelgenoemde reden die mensen aangeven om zich niet te laten testen is dat ze hun klachten niet toeschrijven aan corona. Mensen die de kans groter inschatten dat ze het virus

oplopen en denken dat testen helpt om de verspreiding tegen te gaan, zijn meer bereid zich te laten testen.

Datum
12 Juni 2020

Op verzoek van de Chief Medical Information Officer van VWS wordt verdiepend onderzoek uitgevoerd naar testen. Samen met Universiteit van Amsterdam voert het RIVM een interviewronde uit waarin mensen wordt gevraagd naar hun gedrag als zij een uitslag van een serologische zelftest ontvangen (positief of negatief).

Ons kenmerk

Op social media was de berichtgeving over testen tot de persconferentie op 27 mei vrij neutraal. Na deze datum neemt het draagvlak voor testen af. De meest gedeelde informatie over coronatests op Twitter is dat Nederland minder test dan andere landen, gevolgd door het niet afnemen van testen in verpleeghuizen. Dit zijn allebei punten van kritiek op het Nederlandse coronabeleid.

2.3.2 Thuisisolatie

Dit advies geldt voor mensen met verkoudheidsklachten, hoesten, benauwdheid, verhoging of koorts, of plotseling verlies van reuk of smaak (zonder neusverstopping). Van deze mensen geeft 77 procent aan in de week voorafgaand aan het onderzoek toch het huis uit te zijn geweest en 51 procent bezoek te hebben ontvangen. Mogelijk schrijven veel mensen ook hier hun klachten niet toe aan corona.

95 procent van de mensen is echter bereid in thuis-isolatie te gaan als ze een positieve COVID-19 testuitslag zouden ontvangen. Dit percentage neemt wat af als een huisgenoot positief test (84 procent) en minder dan de helft van de mensen geeft aan in thuisisolatie te gaan als ze iemand van buiten hun huishouden zouden hebben ontmoet die later COVID-19 blijkt te hebben (43 procent).

De gedragsunit heeft op 13 mei op verzoek van VWS-PG een literatuurscan opgeleverd over thuisisolatie. Hierin komen meerdere psychologische, sociaaleconomische en demografische factoren naar voren, die bijdragen aan (blijven) meewerken aan vrijwillige thuisisolatie. Denk aan perceptie van risico en nut, veronderstelde vatbaarheid, sociale normen. Ook barrières om mee te (blijven) werken komen aan bod, zoals onzekerheid over de zelf-diagnose, financiële zorgen en verplichtingen naar familie. Deze memo geeft ook enkele adviezen uit de literatuur en is op de RIVM-website gepubliceerd:
<https://www.rivm.nl/gedragswetenschappelijke-literatuur>.

2.4 Groepen

2.4.1 Ouderen

Naar aanleiding van een vraag van VWS-DMO over de situatie van ouderen in de coronacrisis, is een analyse gedaan van deze doelgroep, op basis van de 11.337 respondenten van 70 jaar en ouder uit de derde ronde vragenlijstonderzoek (27 mei – 1 juni).

Ouderen geven aan dat met name hun sociale welzijn en financiële zekerheid achteruit is gegaan. Een groep van 10% rapporteert ook een achteruitgang op psychisch welbevinden. Dit is overigens beduidend minder dan wat jongere groepen respondenten melden. Wat betreft naleven van maatregelen, lukt het ouderen deze te volgen in de meeste situaties, al wordt een aantal basismaatregelen wel als (erg) lastig ervaren om vol te houden. De ervaren vatbaarheid voor COVID-19 en dreiging van het coronavirus, wordt als relatief hoog ervaren en veel mensen (86%) zouden bereid zijn zich te laten vaccineren als er een vaccin beschikbaar is. Men steunt het beleid van de overheid, maar in mindere mate gedragsregels die kunnen bijdragen aan sociaal isolement.

Datum
12 Juni 2020

Ons kenmerk

2.4.2 Jongeren

Voor de doelgroep Jongeren is de afgelopen periode gericht onderzoek gedaan, in de vorm van interviews (29 jongeren tussen 16 en 24 jaar).

Bij de meeste jongeren zijn de versoepelingen welkom, hoewel ze ook niet meteen voluit gebruikmaken van de geboden versoepelingen. De meeste jongeren proberen drukte te vermijden, maar vinden de regel lang niet altijd duidelijk. 1,5 meter afstand houden lukt het beste op straat vanwege de beschikbare ruimte. Dit lukt het minst met vrienden en familie. Ze achten de kans op besmettingsgevaar klein, doordat ze erop vertrouwen dat vrienden/familie alleen in de buurt komen als ze geen klachten hebben.

Een negatieve testuitslag wordt door jongeren gezien als momentopname en is volgens hen geen vrijbrief om te stoppen met het naleven van de maatregelen.

Een volwassen steunfiguur in het leven van een jongere heeft een positieve invloed op het naleven van de maatregelen.

Bij de helft van de geïnterviewde jongeren heeft de coronacrisis een negatieve invloed op hun mentale welbevinden.

Dit beeld wordt ondersteund door de resultaten van een verdere analyse op de resultaten van de groep 16 – 24 jarigen (1519 respondenten), die hebben deelgenomen aan de derde ronde van het vragenlijstonderzoek. Ongeveer 36% meldt een afname van het psychisch welzijn ten opzichte van voor de maatregelen. Jongeren missen mensen om hen heen (59%) en 66% vindt de kwaliteit van hun sociale contacten slechter geworden.

Jongeren vinden het minder erg dan andere leeftijdsgroepen om het coronavirus te krijgen. Als er een vaccin is tegen het virus, geeft 71% nu aan zich te willen laten vaccineren.

Men steunt het coronabeleid van de overheid. De gedragsregels die kunnen bijdragen aan sociaal isolement zijn het minst populair. Als de maatregelen aanhouden, neemt het draagvlak voor social distancing maatregelen ook bij deze leeftijdsgroep verder af.

2.5 Mediagebruik

De antwoorden van de eerste en deels derde ronde vragenlijstonderzoek over 'mediagebruik', zijn nu geanalyseerd.

Datum
12 Juni 2020

Ons kenmerk

Bijna iedereen in Nederland heeft de afgelopen maanden één of andere vorm van media gebruikt om zich te informeren over Corona en COVID-19. Een eerste blik op ronde 3 laat wel een dalende trend zien: mensen zijn in de afgelopen weken minder informatie gaan zoeken in de media.

De meer formele mediakanalen lijken voor vrijwel iedereen geschikt, dat wil zeggen dat met name de persconferenties en het off- en online nieuws door het overgrote deel van de deelnemers aan het onderzoek wordt aangewezen als een voor hen belangrijke bron van informatie over het coronavirus. De website van het RIVM is nog steeds de belangrijkste overheidswebsite (25,1%), die door meer mensen als belangrijke informatiebron wordt gebruikt dan andere overheidswebsites zoals die van de Rijksoverheid (10,6%), website van de gemeente (6,9%) en website van de regionale GGD (3,9%).

De analyse van de data geeft een beeld welke groepen een bepaald type medium gebruiken en geeft daarmee richting aan eventuele overheidscommunicatie naar doelgroepen. Enkele uitkomsten zijn:

- Het gebruik van sociale media neemt sterk af met leeftijd. Dit geldt in mindere mate ook voor overheidscommunicatie. Soft nieuws (talkshows) wordt het minst gevolgd door 18-24-jarigen.
- Lager opgeleiden maken met name minder gebruik van officiële communicatie van de werkgever en internationale media dan hoger opgeleiden. In mindere mate geldt dit ook voor overheidsmedia.
- Vrouwen maken meer gebruik van sociale media en overheidsmedia dan mannen. Mannen daarentegen gebruiken vaker internationale media en luisteren vaker naar de radio voor COVID-19 informatie en nieuws dan vrouwen.
- De mensen die in de risicogroep voor COVID-19 vallen, dat wil zeggen één of meerdere gezondheidsproblemen hebben die het risico op een ernstiger verloop van COVID-19 verhogen, maken met name minder gebruik van officiële communicatie van de werkgever dan mensen die niet in de risicogroep vallen, wat waarschijnlijk is te verklaren omdat de risicogroep vaker (maar niet altijd) een hogere leeftijd heeft. Mensen die in de risicogroep voor COVID-19 vallen maken ook minder gebruik van sociale media. Daarentegen kijkt de risicogroep vaker naar soft nieuws (talkshows), noemen zij de huisarts iets vaker als belangrijke informatiebron en maken iets vaker gebruik van medische websites.

3. **Blik vooruit**

- De 4^e meting van de gedragsvragenlijst loopt van 17 tot en met 21 juni. De resultaten verwachten we begin juli te kunnen publiceren.
- Literatuurscan over zelftesten verschijnt komende week (verzoek van de Chief Medical Officer van VWS).
- Verdiepend onderzoek is gaande naar gedrag van mensen na een (positieve/negatieve) uitslag van een serologische zelftest. Resultaten in tweede helft juni beschikbaar.
- Op 17 juni organiseert het RIVM een webinar ter introductie van de corona gedragsunit voor het BIN NL netwerk – overheidsmedewerkers met interesse in het benutten van gedragsexpertise.
- Op 9 juli a.s. organiseert het RIVM een webinar met als thema 'Jongeren in de anderhalvemetersamenleving'. Aan dit webinar nemen zowel wetenschappelijk onderzoekers, als vertegenwoordigers van de doelgroep deel. Het webinar zal interactief van aard zijn en is de opmaat voor verdergaande netwerkvorming en (onderzoeks)samenwerking.
- De volgende beleidsrapportage volgt begin juli 2020.

Datum
12 juni 2020

Ons kenmerk

(10)(2e) & (10)(2e)

Corona Gedragsunit, 12 juni 2020
Centrum Gezondheid en Maatschappij